

A GYERMEKOTTHONOKBAN NEVELKEDŐ FIATALOK OKTATÁSI RÉSZVÉTELE ÉS JÖVŐKÉPE

(Második rész)

Szennai Dóra

*„Amikor azt gondolod, hogy már minden lehetőséget kimerítettél,
még mindig van legalább egy.”*
(Thomas Alva Edison)

Összefoglaló:

A hazai gyermekotthonban nevelkedő gyermekekre irányuló kutatás 2020-ban, a Gattyán Alapítvány¹ (továbbiakban: GA) finanszírozásában azzal a céllal valósult meg, hogy feltárja a gyermekotthonokban nevelkedők oktatási esélyeit, és láttassa a nevelőszülőknél nevelkedő gyermekekkel együttesen közölt, szakellátói és országos adatok közötti különbségeket. A GA kutatás a vizsgált gyermekek jelenlegi tanulmányi részvétele, az oktatási szintek korcsoport-összetétele, jelenlegi legmagasabb végzettsége, továbbtanulási tervei, valamint oktatással és munkával kapcsolatos viszonyának megismerése mellett azok kompatibilitását is vizsgálta. A kutatás egyik fő kérdése a halmozottan hátrányos helyzetben lévő gyermekek jövőképeinek megismerése és annak felmérése, hogy ez a kép mennyire reális. Eredményei rámutatnak a gyermekotthonokban nevelkedők halmozott oktatási hátrányaira a szakellátói és az országos mutatók összehasonlításában is, melyben igen magas osztályismétlés, túlkorosság és kiemelt lemorzsolódási veszélyeztetettség jellemző. Megállapítja továbbá, hogy oktatásban való megsegítésük a felzárkóztató és tehetségfejlesztő programok mellett olyan alaptartalmakkal való kiegészítést is szükségessé tesz, mely a családban nevelkedő gyermekek számára, a mintakövetés útján, automatikusan konstruálódik. A kutatás célja, hogy ráirányítsa a figyelmet a gyermekvédelmi szakellátáson belül a gyermekotthonokban nevelkedők fokozott hátrányaira, oktatásban való megsegítésük szükségességére, és hogy az oktatáson keresztül esélyt teremtsen társadalmi kirekesztődésükből való kitorésükre.

Kulcsszavak: gyermekvédelem, gyermekotthon, oktatás, lemorzsolódás, jövőkép

¹ Gattyán Alapítvány (GA): www.gattyanalapitvany.hu

Abstract:

The present study focuses on the educational participation of children brought up in children's homes in Hungary. The work was carried out in 2020, and was financed by the Gattyán Foundation (GA), to identify the educational indicators of these children and compare them with the results achieved by children living with foster parents or by the national average. Relevant research questions include the following: their participation in education, the age composition of school classes, the highest educational levels currently achieved by these children, their plans for future study, and their expectations of future life. It was also examined to what extent these expectations are realistic. The main findings of the study show that children living in children's homes are at a serious disadvantage nationwide as regards education, indicated by the fact that they very frequently have to repeat a year, are consequently older than the other children in the class, and they tend to drop out more often. The conclusion is that these children do not only need the existing catch-up courses and talent development programmes; they also need the important basic facts and behaviour standards that children brought up in a family assimilate automatically by following the example of their role models. The main propose of the present study is to draw the professionals' attention to the disadvantages in education of the children in children's homes and the need to help them, which may support and give a chance for them to escape from social exclusion.

Keywords: child protection, children's home, education, drop-out rate, expectations of future life

A kutatás kontextusa

A GA kutatás 2020 novemberében indult, abból a célból, hogy feltárja a gyermekvédelem egyik szegmensében, a gyermekotthonokban élők jelenlegi oktatási részvételét, továbbtanulási szándékait és jövőképét. A 2021. január végéig zajló vizsgálat során feltárt adatok kerültek összehasonlításra a gyermekvédelmi szakellátói rendszer összesített adataival (amennyiben erre vonatkozó adatok rendelkezésre álltak) vagy az országos átlaggal. Oktatási részvételük mellett feltérképezésre kerültek azok a hiányzó tartalmak, melyek a gyermekotthonokban nevelkedés sajátosságai mentén, családi minták hiányában szükségesek. Korcsoporti és tanulmányi részvételük, továbbtanulási szándékaik, valamint jövőképükben megfogalmazott legmagasabb iskolai végzettségük vizsgálata sok esetben rávilágít azok inkonzisztenciájára. A kutatás hazai és nemzetközi szakirodalmi feltárással, gyermekvédelmi és oktatásra vonatkozó adatbázisok elemzésével (pl. KSH, KIR) és online adatfelvétellel valósult meg.

A szakirodalmi és adatelemzések, valamint a rendszerben élők jelenlegi korcsoportjára, területi megoszlására, nemére stb. vonatkozó adatfelvétel kvantitatív, tanulási motivációik, jövőképük, pályaorientációik kvalitatív módszertant követ. A kutatási stratégia induktív, leíró, elemző jellegű. A kérdőív kérdései zárt, félig zárt és nyitott kérdéseket egyaránt tartalmaznak. A kérdőív a gyermekvédelmi megyei központokon és a nem állami fenntartású intézmények vezetőin keresztül került eljuttatásra a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekekhez. A kérdőív minden hazai gyermekotthoni fenntartóhoz (állami, egyházi, civil) kiküldésre került. A közel 200 gyermek-, lakás- és utógondozói otthonban jelenleg élő, 12–18, 18+ éves, különleges és/vagy speciális szükséglet nélküli vagy speciális szükségletű integráltan nevelhető, körülbelül 5600 gyermek adta a kutatási mintát, melyre 1039 kitöltött válasz érkezett, országos lefedettséggel, minden megyéből. A kérdőív következtetések levonására így alkalmas. A kutatás megalapozhat egy hasonló kontextusú személyes, mélyinterjú vagy fókuszcsoportos megkérdezésem alapuló és kibővített kutatási mintán – nevelők, pedagógusok, oktatási intézmények bevonásával – készített vizsgálatot, amely a járványhelyzetre tekintettel jelenleg nem kerülhetett megvalósításra. Remélt eredménye, hogy hozzájárul a gyermekotthonokban nevelkedők oktatási sikereihez és növeli integrációs esélyeiket.

Bevezetés

A magyar társadalom erős rétegződése mentén kimutatott,² hogy az iskola az egyén és a társadalom között hosszú távon befolyásolja a társadalmi sikerességet, az integrációs esélyeket, valamint az egyéni életutakat és az is, hogy a magyar iskolarendszerben az esélyegyenlőtlenség rendkívül magas szinten áll.³ A családi háttér szerepe vagy annak hiánya a gyermekvédelmi szakellátói rendszeren belül a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekeket hatványozottan érinti. Az elsődleges szocializációs közeg hiánya vagy nem megfelelő módja kiemelt hangsúlyt helyez a másodlagos szocializációs közeg, az oktatási intézmények szerepére, amely a sikeres beilleszkedés mellett elsődleges lehetőséget jelenthet társadalmi kirekesztődésükből való kitörésükre is. A gyermekvédelmi szakellátói rendszerben nevelkedő gyermekeket oktatásszociológiai összefüg-

² Bárdossy Ildikó (2000): Esély(teremtés) és együttműködés. *Új Pedagógiai Szemle*, január.

³ Nahalka István (2016): Az esélyegyenlőség és komprehenzitás lehetősége és ellehetetlenülése. *Új Pedagógiai Szemle*, 7–8. sz. 34–40.

gésben vizsgáló elemzésből kevés áll rendelkezésre,^{4,5} és azok is tíz évvel korábbi felmérések eredményei. Otthont nyújtó ellátásban jelenleg körülbelül 23 000⁶ gyermek él, akik fejlődésében meghatározó, hogy nevelőszülőknél és családi környezetben vagy gyermekotthonokban nevelkednek. Jelenleg hazánkban, minden nemzetközi⁷ és hazai⁸ törekvés ellenére, 6198 (27%) kiskorú gyermekotthonokban nevelkedik, és az alapvető irányelv ellenére, mely a 0–12 éves korúakat nevelőszülői hálózatba igyekszik elhelyezni, majdnem minden negyedik gyermek (24%) 12 év alatti.⁹ A törekvés egyben eltérő korcsoportú összetételt is generál a gyermekotthonokban élők és a gyermekvédelem szakellátói rendszerébe kerülő gyermekek összesített adatai között. Előbbi esetében a 15–17 éves korosztály, míg a nevelőszülői hálózattal együttesen vizsgált otthont nyújtó ellátási rendszerben a 6–13 éves gyermekek vannak többségben. A két korosztály fejlődésében és tanulmányaiban is eltérő szinteken van, más-más irányú megközelítést és támogatást igényelve. A gyermekotthonok lakói jellemzően az átmenetek időszakát élik, és továbbtanulási választóvonal előtt állva határozódik meg sorsuk a folytatás vagy a lemorzsolódás irányában, a szakellátásban élő gyermekek többsége pedig jellemzően alsó tagozatos oktatásban vesz részt, vagy iskolakezdés előtt áll. A családból való kiemelés következményeiként kialakuló kötődési hiányosságok,¹⁰ az érzelmi, értelmi fejlődésben elszenvedett hátrány,¹¹ az ingerekben szegényebb környezeti feltételek miatt kialakuló részképesség-lemaradás¹² vagy a tanulási motiváció hiánya¹³ atipikus viselkedésmintázatokkal a felszínre törve, sok esetben kívülről a „problémás” gyermek jelzővel kísérve, nehezíti iskolai részvételük és tanulmányaik sikerességét. A hátránykompenzáció sikerességéhez a peda-

⁴ Kothencz János (2020): *Róluk... értük... I. Családból kiemelt gyermekek és fiatalok szociológiája*. Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Országos Katolikus Egyházi Módszertani Intézménye, Szeged.

⁵ Gyarmati Andrea (2011): *Családi-nevelési környezet és tanulói teljesítmény*. *Kapocs*, 10. évf. 1. sz.

⁶ Központi Statisztikai Hivatal (2020): 2.5.9.2. *A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok*. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg013.html (letöltés dátuma: 2020. 11. 02.).

⁷ Opening doors: Institutional care in Europe (2018). <https://www.openingdoors.eu/institutional-care-in-europe/> (letöltés dátuma: 2021. 06. 28.).

⁸ Gyermekjogi jelentés, *Hintalovon* (2020). 32–34.

⁹ Központi Statisztikai Hivatal (2020): *Jelentés a gyermekotthonok, a nevelőszülői bálzatok és a külső férőhelyek helyzetéről*. OSAP 1208, EMMI Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztály (egyéni adatbekérés alapján).

¹⁰ Bowlby, John (2009): *A biztos bázis*. Animula Kiadó, Budapest.

¹¹ René Á. Spitz (1945–46): Hospitalism. *The Psychoanalytic Study of the Child*. Vol. I, II. 113–117.

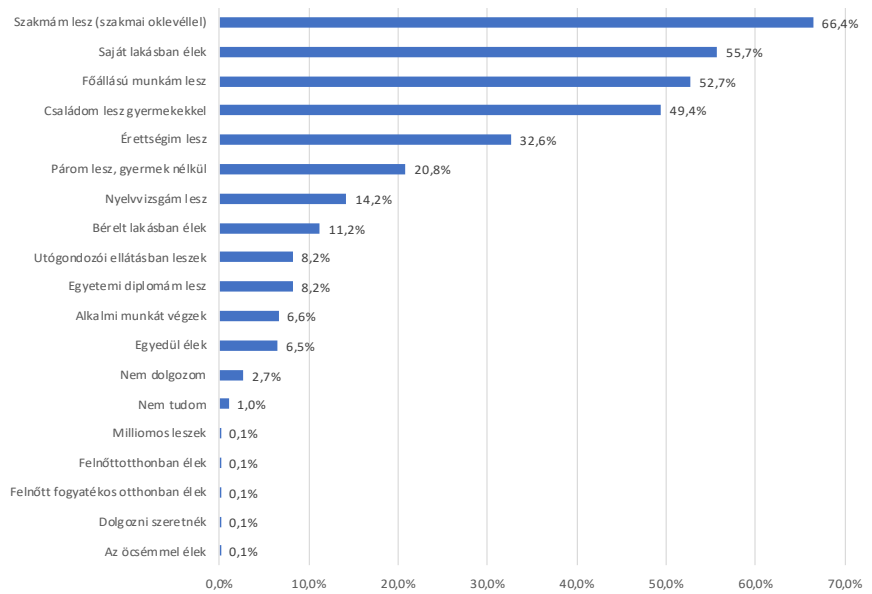
¹² Kálmánchey Márta (2008a): „Nevelőszülő gyermekek” leggyakoribb iskolai nehézségeinek pszichológiai elemzése. *Család, gyermek, ifjúság*, 17. évf. 6. sz.

¹³ Zsolnai Anikó (2001): *Kötődés és nevelés*. Eötvös Kiadó, Budapest.

gógusnak ismerni kell a gyermekvédelemben élők sajátosságait és a tanulók személyes élethelyzetét, melyek együttesen teremtenek lehetőséget és tudják növelni a gyermekek iskolai és társadalmi esélyeit. A GA kutatás első része a gyermekotthonban élő gyermekek jelenlegi oktatási részvételét, továbbtanulási tervét, legmagasabb elérni kívánt végzettségét és ezek kompetenciáját tárja fel. Másik részében azoknak a tartalmaknak a megismerésére törekszik, melyek oktatási támogatásuk minél sikeresebb megvalósítását segíthetik elő, valamint feltárják azokat a hiánytartalmakat, melyek speciális életkörülményeikből adódóan szükségesek. Egyik kiemelt kérdése a gyermekek saját jövőképeinek megismerése és realitásának vizsgálata.

A gyermekotthonokban élők jövőképe 10 év múlva, saját elképzelésük szerint

A nehéz sorsú gyermekek jövőképe minden nehézség és jelenlegi akadály ellenére is pozitív (*1. ábra*). Bízunk egy szebb jövőben, amelyben az oktatásnak kiemelt szerepe van, hiszen a tanulást és a tudást nagy többségben értéként jelölték meg a mai világban. A „*Hogyan képezed el magad 10 év múlva?*” kérdésre kétharmaduk szakmai oklevéllel, egyharmaduk érettségi bizonyítvánnyal rendelkezik, azaz többségük legalább középfokú végzettség elérését tervezi. Több mint felük saját lakásban fog élni, főállású munkában dolgozik, és életét saját családban képzelel el, gyermekekkel. A szakmai képesítés és a gimnáziumi érettségi mellett 8,2%-uk felsőfokú végzettség elérését is kitűzte. Többségében dolgozni fognak és önálló életet élnek, 10 év múlva jövőjüket a gyermekvédelmi rendszeren kívül képzelel el. Mindössze 8,2% jelölte meg, hogy utógondozói ellátásban kívánna maradni.

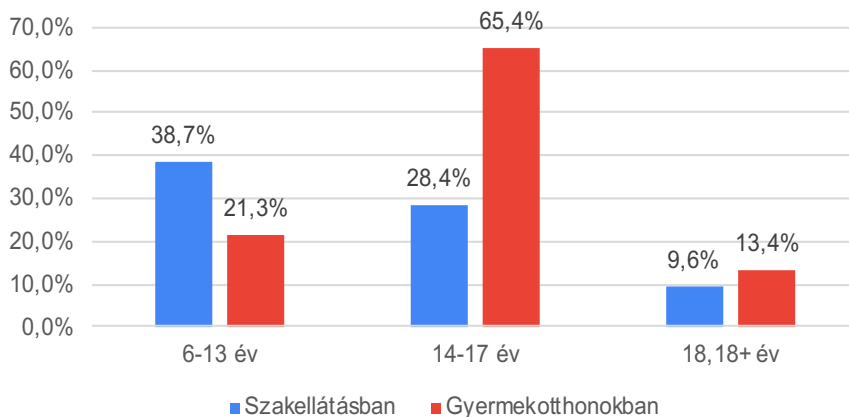

1. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők jövőképe 10 év múlva.
(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

Az alapvetően nagyon pozitívan megálmodott jövőkép realizására jelenlegi oktatási részvételük, továbbtanulási terveik, elérni kívánt legmagasabb iskolai végzettségük és munkához való viszonyuk megismerése szolgálhat válaszul.

A gyermekotthonokban nevelkedők jelenlegi tanulmányai

A gyermekvédelmi szakellátásban élők korcsoport szerinti megoszlása a korábbiakban ismertetettek miatt eltér a gyermekotthonokban nevelkedőktől.

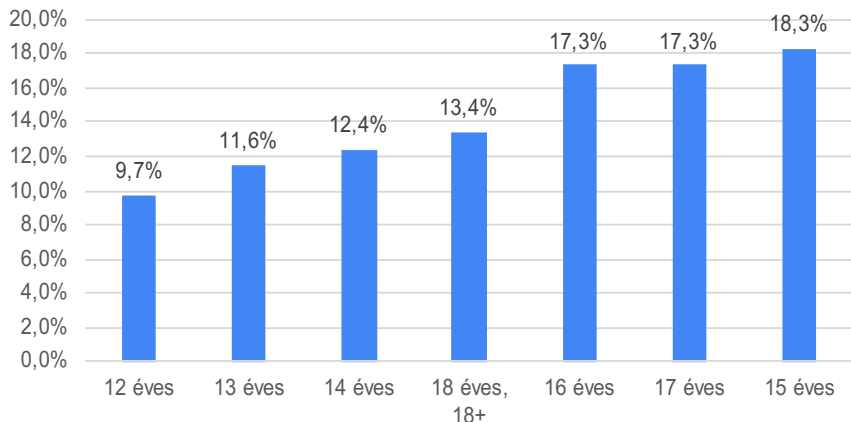

2. ábra: A gyermekvédelmi szakellátásban és a gyermekotthonokban nevelkedők korosztályok szerinti megoszlása 2020.

(Forrás: KSH (2020):2.5.9.2 tábla alapján, saját szerkesztés.)

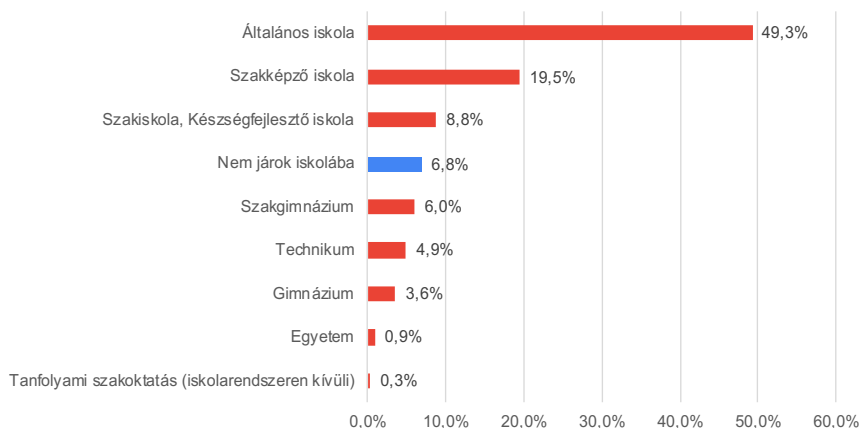
A 2. ábrán meghatározott korcsoport bontások a gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok KSH adatbázisában¹⁴ rögzítettek szerint (6–13, 14–17, 18,18+) kerültek csoportosításra és összehasonlításra, ami láttatja az eltérő korcsoport dominanciát. A csoportosítás korlátja viszont, hogy nem látható a 12 évesnél fiatalabb korúak összesített létszámadata, sem a gyermekotthonokban nevelkedők domináns korcsoportjának (14–17 évesek) részletes megoszlása. Előbbi jelentősége éppen a nemzetközi előírásoknak való megfelelés (a 12 éves korúak otthoni elhelyezésének elkerülésére való törekvés) sikerességét, utóbbi pedig a segítség módját támogatná, tekintve, hogy a 14–15 éves, középiskolai tanulmányokba lépő, tanköteles tanuló más megközelítést igényel a 16–17 éves, tankötelezettségen túli tanulóhoz (vagy a már korai lemorzsolódókhoz) képest. A GA kutatás vizsgálatai alapján (3. ábra) a 14–17 évesek korcsoportján belül a 15 évesek többségi jelenléte dominál, megoszlásuk 18,3%. Nem sokkal elmaradva a 16 és a 17 évesek dominanciája érvényesül (17,3–17,3%), így a 15–17 évesek aránya a teljes résztvevők arányának több mint fele (52,9%). A kisebbek (12–14 évesek) harmadában (33,7%), míg a betöltött 18 évesek 13,4 százalékban vannak jelen. Ennek az a jelentősége, hogy a 16 évesnél fiatalabb, tanköteles tanulók iskolán keresztüli elérése még megvalósítható, támogatásuk egyik kiemelt színtere az oktatás lehet. Feltételezve, hogy tankötelezettségüknek eleget téve, valóban részt vesznek az oktatásban.

¹⁴ Központi Statisztikai Hivatal (2020): 2.5.9.2. *A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok*. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg013.html (letöltés dátuma: 2020. 11. 02.).

3. ábra: A gyermekotthonban nevelkedők korosztályok szerinti megoszlása 2021. 01. (Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

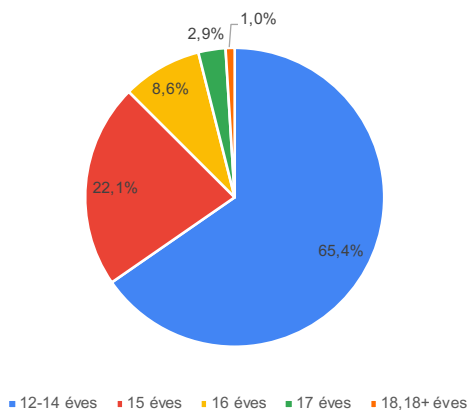
Jelenleg többségük (49,3%) alpfokú képzésben és középfokú képzésben (42,8%) vesz részt (4. ábra). Középfokon elsősorban szakképző iskolai és szakiskolai tanulmányokat folytatnak, és elsődlegesen szakmai képzés megszerzését célozzák, ami nem ösztönöz a felsőoktatásba lépésre. Az erre irányuló gimnáziumi, technikumi és szakgimnáziumi képzési részvételi arány már sokkal kevesebb (tíz százalék alatti), így nem meglepő, hogy a felsőoktatásban jelenleg is kevesebb mint 1 százalékuk tanul.

4. ábra: A gyermekotthoni ellátásban részesülő 12–18, 18+ évesek tanulmányi részvétele. (Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

A gyermekvédelmi szakellátásban élők együttes vizsgálatában (a nevelőszülőknél nevelkedőkkel együtt) az oktatási részvétel aránya alapfo-

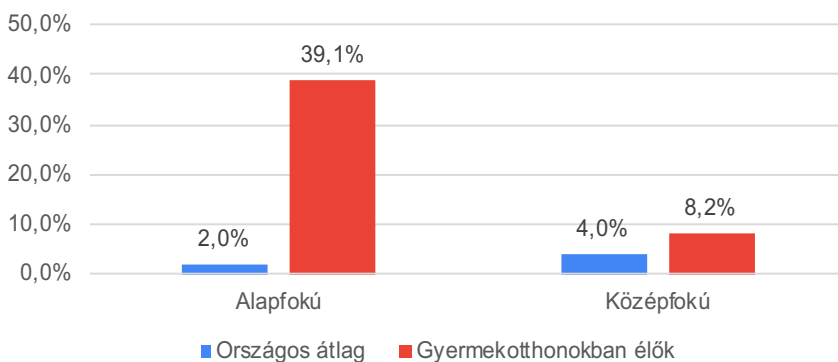
kon hasonló arányokat takar (a kiskorú ellátotti létszám fele általános iskolában tanul),¹⁵ de a gyermekotthonokban élők korcsoporti eltérése miatt eltérő dimenziókban valósul meg. A gyermekotthonokban domináló 15–17 éves korcsoport nagy számban túlkorosan vesz részt az általános iskolai képzésben (5. ábra), aminek egyik oka az osztályismétlések gyakoriságában keresendő. Egyharmaduk (34,6%) túlkoros, közülük a 15 évesek aránya a legmagasabb, de jó pár 16–18+ éves is még az alapfokú képzésben vesz részt.

5. ábra: A gyermekotthonokban élők általános iskolai részvétele korcsoportok szerint.
(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

Az osztályismétlés a gyermekotthonokban élőknel az alapfokú képzés során így hatványozottan előfordul, 39,1 százalékuk valamilyen osztályt legalább egyszer ismételt, ami az országos átlag (2%) sokszorososa (6. ábra). A középfokú képzésben is bőven meghaladja az országos átlagot (kb. kétszerese), de ehhez a „javuláshoz” már a lemorzsolódás is nagymértékben hozzájárul.

¹⁵ Központi Statisztikai Hivatal (2020): *Jelentés a gyermekotthonok, a nevelőszülői hálózatok és a külső férőhelyek helyzetéről*. OSAP 1208, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztály (egyéni adatbekérés alapján).

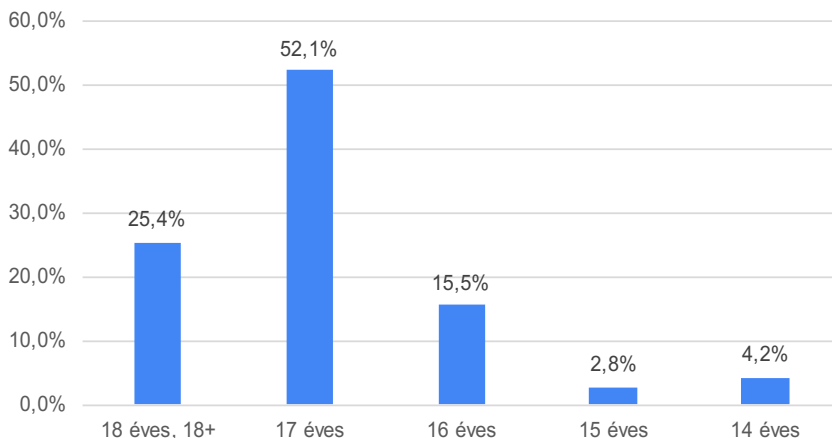

6. ábra: Osztályismétlések száma az országos mutatók és a gyermekotthonokban nevelkedők mutatói alapján.

(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

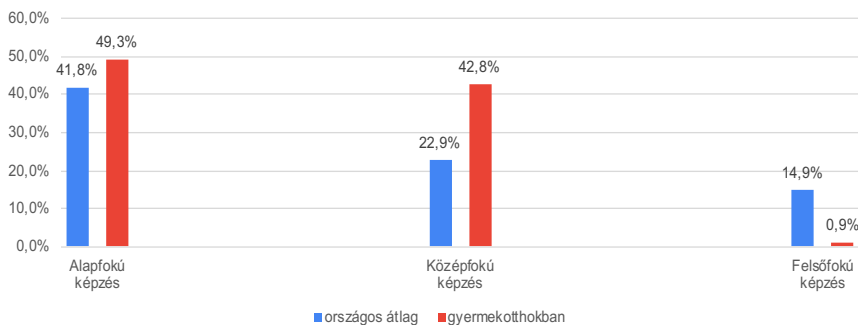
Az alapfokú képzésben detektálható tanulmányi sikertelenség okai között a védelemben vett gyermekek életkörülményeit és élethelyzetét is megtalálhatjuk, melyek nem hagyhatók figyelmen kívül. A védelmi eljárás idejében átélt bizonytalanság, az esetleges bántalmazó családi háttér, az új környezeti feltételek egyaránt befolyásolják az iskolai teljesítményeket.¹⁶ Mindez árnyalja a képet, de az osztályismétlések kiugróan magas számát nem indokolja, ami könnyen lemorzsolódáshoz vezet. Feltéve, ha ez még nem következett be. Az általános iskolai és a két szakképző iskolai részvételt követő 4. leggyakrabban jelölt kategória (6,8%) ugyanis az oktatási részvétel teljes hiánya (nem járok iskolába), ami olyan magas arányszám, hogy megelőzi a szakgimnáziumi, a technikumi és a gimnáziumi részvételt (4. ábra). Az oktatásból jelenleg kimaradók többségében 17 éves korúak, akik a csoport több mint felét (52,1%) alkotják. A betöltött 18 évesek aránya ennek csupán negyede (25,4%). Az oktatási rendszerből a jelenleg kimaradók kétharmada (67,6%) 16–17 éves, kiskorú (7. ábra). A magas lemorzsolódási veszélyeztetettséget tovább fokozza, hogy az oktatásban jelenleg részt nem vevők csoportjában 7% azon 14–15 évesek aránya, akik tankötelezettségük ellenére sem vesznek részt semmilyen oktatásban.

¹⁶ Dr. Kálmánchey Márta (2008b): A „Nevelőszülős gyerekek” leggyakoribb iskolai nehézségeinek pszichológiai elemzése, *Esély*, 6. sz. 7–11.

7. ábra: Oktatásban részt nem vevők korcsoport szerinti megoszlása.
(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

Országos oktatási adatokat vizsgálva a 2020/2021-es tanév előzetes felmérései alapján Magyarországon 1 millió 812 ezer gyermek és fiatal tanult, melyből a nem felnőttoktatásban tanulók száma 1 millió 737 ezer fő. Ennek megoszlása alapközü képzésben 41,8%, középökü képzésben 22,9%, felsökü képzésben 14,9%.¹⁷ Összehasonlítva a gyermekotthonokban tanulók iskolai részvételével, látható az eltérés (4. ábra): alapközü képzésben 7,5 százalékponttal, középökü képzésben 19,9 százalékponttal magasabb, felsökü képzésben pedig 14 százalékponttal alacsonyabb részvételük az országos átlaghoz képest.

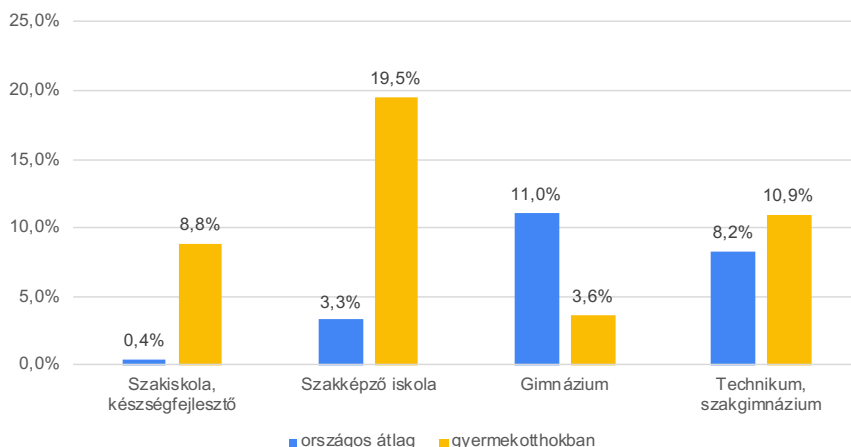

8. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedök oktatásban való részvételé az országos átlaghoz viszonyítva, 2021.

(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

¹⁷ Központi Statisztikai Hivatal (2020): 1.1.1: *Oktatási adatok, képzés szerint 2020/2021*. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas2021e/index.html> (letöltés dátuma: 2021. 11. 30.).

Középiskolai tanulmányaikban a különbség még nagyobb: jelenlegi szakiskolai részvételük huszonkétszerese, szakképző iskolai részvételük csaknem hatszorosa, míg gimnáziumi részvételük csupán harmada a hazai átlagnak (9. ábra). Összességében sokkal nagyobb arányban vesznek részt csak szakmát adó képzésben, érettségit adó képzésben pedig sokkal kevesebben, ezért felsőfokú képzésbe való belépésük is korlátozottabb. Jelenlegi felsőfokú képzési részvételük 0,9% (8. ábra), ami mindössze tizenhatoda az országos átlagnak (15%).

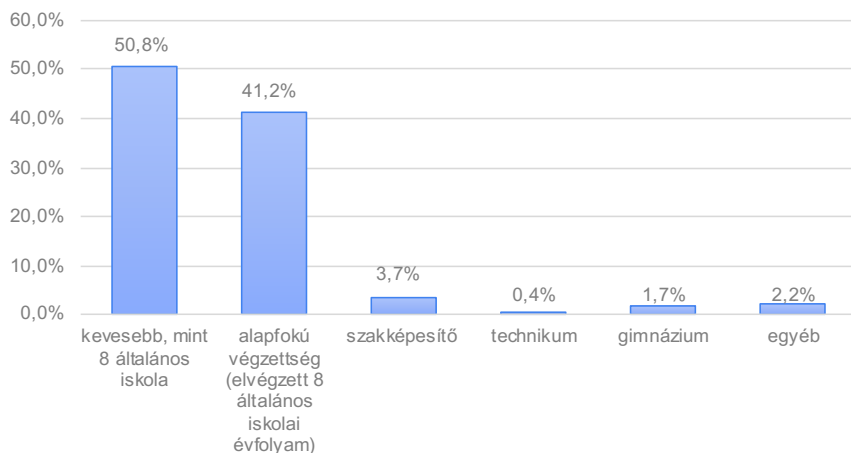

9. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők középfokú oktatásban való részvétele az országos átlaghoz viszonyítva.

(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

A gyermekotthonokban élők jelenlegi iskolai végzettsége

Az alapfokú képzésben való részvétel nem egyenlő sikeres végzettség megszerzésével. Korcsoporti bontásban vizsgálva, a 14–18+ évesek aránya 78,8% (2. ábra), amelynél több mint 1/3-dal (37,6 százalékponttal) alacsonyabb a már alapfokú képzettséget szerzett tanulók aránya. Az osztályismétlések magas aránya miatt a vizsgált korcsoportot 15–18+ korosztályra bővítve, az alapfokú végzettségűek arányánál (41,2%) létszámarányuk (66,3%, 3. ábra) így is negyedével (25,1 százalékpont) magasabb.

10. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők jelenlegi iskolai végzettsége.
(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

Fiatal felnőtt korára és a tankötelezettség végéhez közeledve (15–16 év) a gyermekotthonokban nevelkedők legalább ötöde így képzettség nélkül (kevesebb mint 8 általános iskola) hagyja el az oktatás rendszerét. A lemorzsolódás korai iskolaelhagyáshoz vezethet, ami a munkaerőpiaci esélyeket lerontva könnyen elvágja társadalmi mobilitási esélyük fonálát. Fontos megjegyezni, hogy a lemorzsolódás és a korai iskolaelhagyás még nem ugyanaz, de szoros kapcsolatban állnak egymással. A korai iskolaelhagyás egy olyan statisztikai mutató (oktatást és képzést korán elhagyó 18–24 évesek száma), amely a középfokú végzettség megszerzésének tényét vizsgálja, és lehetőséget teremt más országokkal való összehasonlításra.¹⁸ A lemorzsolódás egy komplex és hosszabb folyamat, amely jellemző attitűdökhöz és viselkedéstípusokhoz köthetően egyéni és intézményi tényezők által egyaránt befolyásolt. Eredménytelen beavatkozás esetén korai iskolaelhagyáshoz vezethet, amikor a folyamat már nehezen visszafordítható.¹⁹ A gyermekotthonokban nevelkedők esetében tehát a korai beavatkozásra van a hangsúly, ami az alapfokú végzettség megszerzésén túl a legalább középfokú végzettség irányába terelve kerül el preventíven az iskolaelhagyást. Megvalósítására egyre több uniós program törekszik, melynek eredményeként az Európai Unió átlagában a korai iskolaelhagyók aránya az utóbbi 20 év során számottevő fejlődést

¹⁸ Eurostat (2021): *European Yearbook*. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/13389103/KS-HA-21-001-EN-N.pdf/1358b0d3-a9fe-2869-53a0-37b59b413ddd?t=1631630029904> (letöltés dátuma: 2021. 06. 15.).

¹⁹ Fehérvári Anikó (2015): Lemorzsolódás és a korai iskolaelhagyás trendjei. *Neveléstudomány*, 3., 31–47.

is hozott, az arány 17 százalékról 10 százalékra csökkent.²⁰ Magyarországon ez a mutató 2000 és 2010 között folyamatos csökkenés után érte el a 10,8 százalékos legalacsonyabb értéket, majd 2010–2018 között – kisebb hullámzásokkal – ismét növekedésnek indult, és újra elérte a 12,5 százalékot. A 2019. évi javuló tendencia 2020-ra ismét romlásnak indult, a korai iskolaelhagyók aránya a tavalyi évben Magyarországon újra 12 százalékra emelkedett (12,1%).²¹ A prevenció eszközterének kialakítása a lemorzsolódás során vizsgált tényezők által kerülnek kidolgozásra, és bár nagyon szerteágazóak, mégis vannak az országok között hasonlóságok: ilyen például, hogy szoros összefüggésben áll a diákok szocioökonómiai hátterével, vagy hogy jellemzően a szakképzésben tanulókat érinti, ami különösen jellemzi a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekeket. Tovább nehezíti helyzetüket, a részben ezek következményeiből adódó egyenlőtlen hozzáférés is, amely a pandémia idején különösen felerősödött. Hermann Zoltán 2020. áprilisban közzétett „Hány diákhoz nem jut el az online távoktatás?” című tanulmányában²² az országos kompetenciamérés 2017-es egyéni adatai alapján becsülte meg, hogy a diákok mekkora része marad ki az online oktatásból, vagy tud csak korlátozottan csatlakozni hozzá. Elemzése szerint a 6., 8. és 10. évfolyamon a diákok 12, 10 és 7 százaléka egyáltalán nem elérhető, további 7, 7 és 6 százalék, pedig erősen korlátozottan érhető el a távoktatás számára. Ennek oka az általános iskola felső tagozatán a digitális kommunikációs eszközök hiánya, amely közel minden ötödik diák (kb. 20–25%) hozzáférést akadályozta. A hozzáférés korlátozottsága a tanulmányi eredményekben is lecsapódik, ugyanis a nem elérhető diákok több mint 40%-a, a korlátozott hozzáféréssel rendelkezők 30%-a 1-es vagy 2-es osztályzatot ért el félévkor matematikából. A távoktatással a társadalmi egyenlőtlenségek is tovább növekedtek az oktatásban, tovább csökkentve a gyermekotthonokban élők esélyeit, ahol a már amúgy is jellemzően magas évismétlések miatt a lemorzsolódás és a végzettség nélküli iskolaelhagyás veszélye hatványozódik. Ez a folyamat hosszú távon azonban nem csupán az egyéni utakat, hanem a társadalom egészét is terheli. Az Eurostat ada-

²⁰ Eurostat (2020): Early leavers from education, and training. In: *Analysis by labour status*. (letöltés dátuma: 2020. 11. 23.). https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training#Analysis_by_labour_status

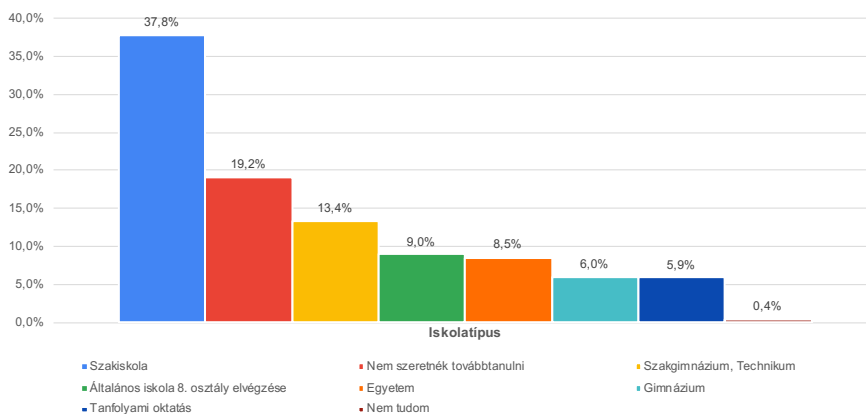
²¹ European Commission (2020): Oktatási és Képzési Figyelő 2020 – Magyarország. https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2020/countries/hungary_hu.html (letöltés dátuma: 2020. 11. 23.).

²² Hermann Zoltán (2020): Hány diákhoz nem jut el az online távoktatás? KRTH KTI, Budapest. <https://kti.krth.hu/koronavirus/hany-diakhoz-nem-jut-el-az-online-tavoktatas/12769/> (letöltés dátuma: 2020. 11. 15.).

ai alapján ugyanis a korai iskolaelhagyók 45 százalékának²³ van csupán munkája, 55 százalék szociális ellátásra szorul.²⁴

A gyermekotthonokban élők továbbtanulási tervei és elérni kívánt iskolai végzettségük

Továbbtanulási terveikben többségében szakiskolában szeretnék tanulmányaikat folytatni (11. ábra). Rögtön ezt követi a „nem szeretne továbbtanulni” annak ellenére, hogy főként alapfokon tanulnak, és az általános iskola nyolc osztályát nem végezték el. Ez a második leggyakrabban jelölt kategória, és a gyermekotthonokban nevelkedő gyerekek csaknem egyötödére (19,2%) igaz. Ez megerősíti a korábbiakban ismertetett és a jelenlegi oktatási részvétellel és végzettséggel prognosztizált 20%-os végzettség nélküli igen korai iskolaelhagyást. A diákok 9%-a pedig, fiatal kora ellenére is megelégszik az alapfokú végzettséggel, jelentősen csökkentett munkaerőpiaci esélyeket teremtve.

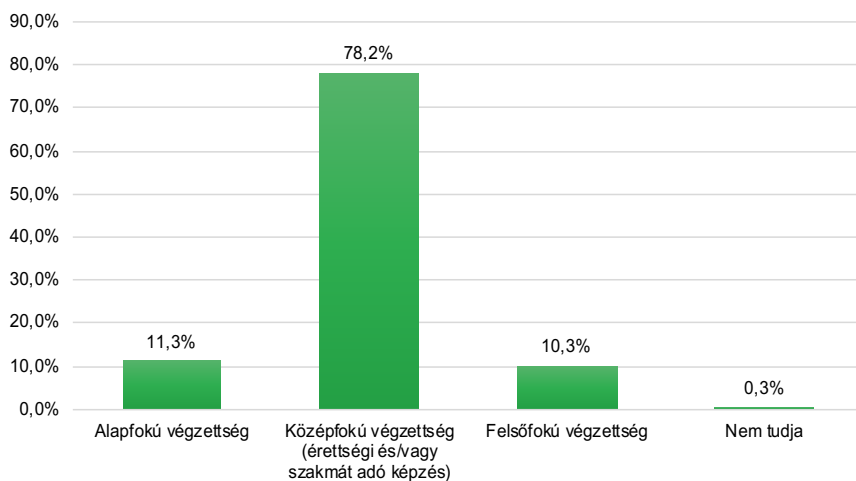
11. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők továbbtanulási tervei.
(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

Oktatásban való alacsony szintű részvételük és alulmotivált továbbtanulási szándékaik ellenére az elérni kívánt iskolai végzettség tekintetében magasra törő célokat fogalmaznak meg (12. ábra). Alapfokú vég-

²³ Eurostat (2020): *Employment rate of low skilled persons, age group 20–64*. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem080/default/table?lang=en> (letöltés dátuma: 2020. 11. 15.).

²⁴ Kertesi, Gábor – Kézdi, Gábor (2010): *Iskolázatlan szülők gyermekei és roma fiatalok a középiskolában. Beszámoló az Educatio Életpálya-felvételének 2006 és 2009 közötti hullámaiból*. Labour Research Department, Institute of Economics, Hungarian Academy of Sciences, Budapest.

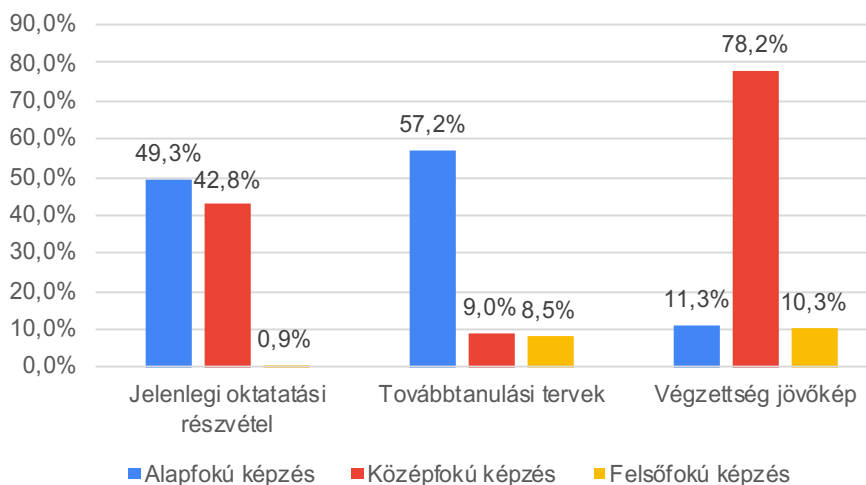
zettséget, mint legmagasabb végzettséget, alig több mint 10%-uk kíván csak elérni (11,3%), döntő többségben (78,2%) legalább középfokú (érettségit és/vagy szakmát adó) végzettség elérését célozzák meg, 10,3%-uk pedig felsőfokú végzettséget, ami az érettségit is adó képzésben jelenleg résztvevők több mint fele (19,4%, 4. ábra). Középfokú végzettséget tehát nyolcszor annyian kívánnak szerezni, mint amennyien az alapfokú képzés elérését célozzák meg.

12. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők jövőképe a legmagasabb iskolai végzettség tekintetében. (Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

A három mutatót (jelenlegi oktatási részvétel, a továbbtanulási tervek és legmagasabb elérni kívánt végzettség jövőkép) együttesen vizsgálva azonban látható az inkonzisztencia (13. ábra). Legnagyobb eltérés a középfokú képzésben van, amely több aspektusból is kiemelt. Részben azért, mert jövőképükben többségében ezt célozzák (1. ábra), másrészt, mert ebben az oktatási formában a legnagyobb a lemorzsolódás, ami a korai iskolaelhagyási mutató alapjául szolgáló fontos előrejelző. A jelenlegi 42,8%-os részvételi arány és a 9%-os továbbtanulási szándék ellenére 78,2%-uk szeretne középfokú végzettséget szerezni. Egynegyedük (26,4%) tehát ezt úgy szeretné elérni, hogy se nem vesz részt jelenleg középfokú képzésben, se nem szándékozik ide továbbtanulni. Felsőfokú képzésnél 0,9% szeretne hasonló „módon” (továbbtanulás nélkül) ilyen fokú végzettséget elérni, ami egyenlő a jelenleg ebben a képzési formában tanulók teljes létszámával. A középfokú képzésben tanulók 8,5%-a tervez felsőfokú képzésbe lépni, így a jelenleg ebben a képzésben tanulókkal együttesen (0,9%) 10,3% az, aki felsőfokú végzettség elérését tűzte ki. Ez a jelenleg ebben a képzésben tanulók teljes létszámának több

mint tízszerese, és ha vágyálmuk teljesülne is, harmadával még így is az országos átlag alatt maradnának (8. ábra).

13. ábra: A tanulásban való jelenlegi részvétel, a továbbtanulási szándék és az elérni kívánt végzettség a gyermekotthonokban nevelkedők körében.
(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

Az alapfokú képzés esetében a gyermekotthonokban élők jelenlegi részvétele 49,3%, mégis csaknem 8 százalékponttal több (57,2%) szeretne ugyanide továbbtanulni. Ez azért is elgondolkodtató, mert a megkérdezettek életkora 12 év feletti, így jelenleg is az alapfokú képzésben kellene, hogy részt vegyenek. Az eltérés vélhetően magyarázható az oktatásban nem résztvevők arányával, de ez (6,8%, 4. ábra) nem teljesen indokolja (56,1%). Elfogadva azt a feltételezést, miszerint azok, akik jelenleg semmilyen oktatásban nem vesznek részt, szeretnék 100 százalékban visszatérni az alapfokú képzésbe, 1% ilyen irányú továbbtanulási szándéka továbbra is kérdés marad.

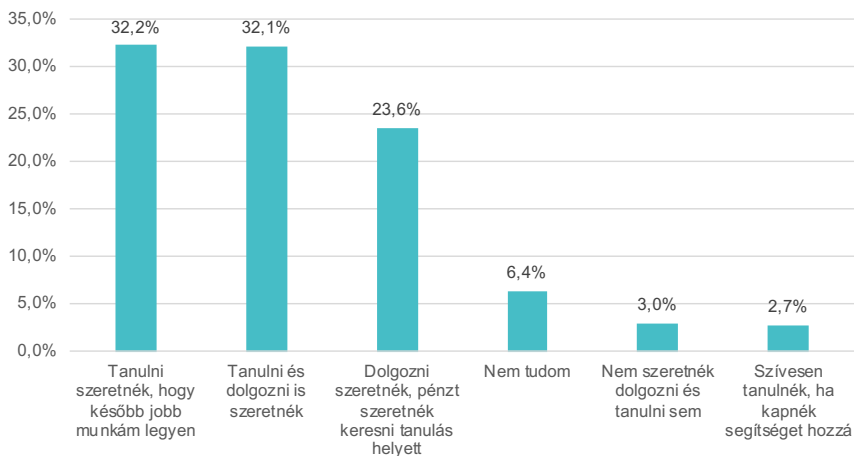
Az országos átlagon felül a teljes magyar lakosság legutolsó (2016) elérhető iskolázottsági adataival²⁵ összevetve is 20 százalékponttal magasabb a gyermekotthonokban a középfokú, mint a legmagasabb iskolai végzettség jövőkép, pedig előbbi (54,3%) tartalmazza az időskorúak iskolázottsági adatait is. Felsőfokú végzettség tekintetében a gyermekotthonokban nevelkedők nem igazán reálisan kitűzött célja is puszta fele (10,3%) a teljes magyar lakosság felsőfokú iskolázottsági adatainak (21,8%). Alapfokú végzettséggel, mint legmagasabb végzettséggel,

²⁵ Központi Statisztikai Hivatal (2016): *A magyar népesség iskolázottsága*. <https://www.ksh.hu/interaktiv/storytelling/iskolazottsag/index.html?lang=hu> (letöltés dátuma: 2020. 02. 19.).

a teljes magyar lakosság 26,5 százaléka rendelkezik. Tanulmányaikkal kapcsolatos jövőképük mellett tehát, hogy az oktatásban való jelenlegi részvételük és továbbtanulási szándékaik összehasonlításában nem reális, láttatja, hogy az alapfokú és a középfokú képzésben jelentősen meghaladja, felsőfokú képzésben pedig alulmúlja az országos oktatási részvételi adatokat és a teljes magyar népesség iskolázottságát is.

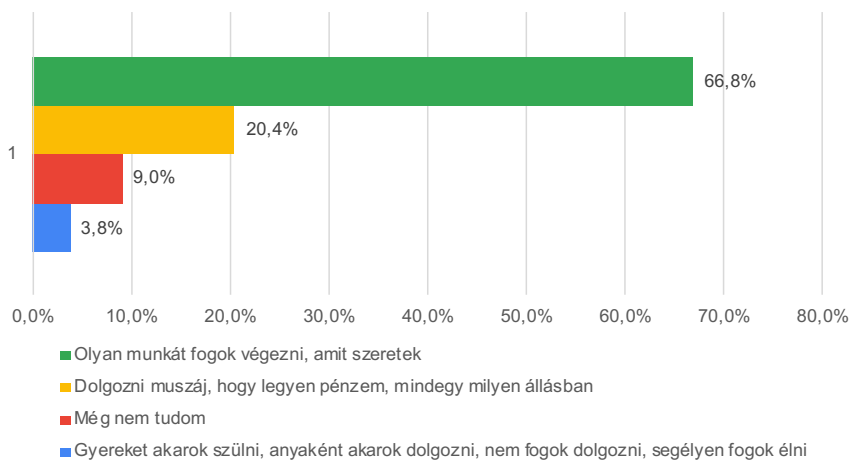
A gyermekotthonokban élők tanuláshoz és munkához való viszonya

Az iskolázottság alapvetően befolyásolja munkaerőpiaci esélyeiket, ami a tanuláshoz és a munkához való viszonyuk felderítését is szükségessé teszi. Az erre vonatkozó kutatási kérdés azt vizsgálta, hogy ebben az életkorban mi jelenti a fő motivációt: a tanulás és/vagy a munka? Azon belül is a tanulás és a munka viszonyában elfoglalt dominanciákra kérdez rá, fontossági sorrendet állítva fel a tudás, mint érték megszerzése vagy a munka, mint pénzkereseti forrás megteremtése között (14. ábra). A minél korábbi munkába állás és pénzkereset helyett a tanulás iránti elköteleződés a többségüknél egyértelműen látszik. Tanulni a megkérdezettek kétharmada (67%) szeretne, ami azért is kiemelendő, mert korcsoportjukat tekintve a jelenlegi tankötelezettségi korhatárt betöltött, tanköteles tanulók számának aránya ennek körülbelül a fele. A tanulás iránti vágy harmaduknál csak a tanulásra értendő (32,2%), és azzal a céllal fogalmazódik meg, hogy később jobb munka megszerzésére adhat lehetőséget. Szinte azonos arányban a tanulás mellett szeretnének munkát vállalni (32,1%), amit megerősít a jelenlegi oktatási részvétel és továbbtanulási szándék, főként a szakképzés irányába. Kevesebb mint negyede a válaszadóknak (23,6%) jelölte, hogy csak dolgozni szeretne, elsősorban pénzkereseti okból és tanulás helyett. Ez a 18 évest kort betöltöttek vagy annál idősebb résztvevők arányánál (13,4%) tíz százalékponttal magasabb, így a tanulás helyett csak dolgozni vágyók majdnem fele, 18 év alatti. Mindössze 3% nem szeretne sem tanulni, sem dolgozni, ami éppen fele azoknak, akik nem tudják, hogy mit szeretnének (6,4%). Az viszont egyre inkább körvonalazódik, hogy a tanulási és munkavállalási szándék jelen van, de sikereik mégsem realizálódnak.

14. ábra: A tanulás és a munka viszonya a gyermekotthonokban nevelkedők körében.
(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

Munkához való viszonyuk – hasonlóan a tanuláshoz való viszonyhoz – alapvetően nagyon pozitív (15. ábra). Kétharmaduk (66,8%) gondolja úgy, hogy olyan munkát fog végezni, amit szeret, és csak minden 5. gyermek (20%) gondolja úgy, hogy a munka elsősorban a pénzkereset miatt szükséges.

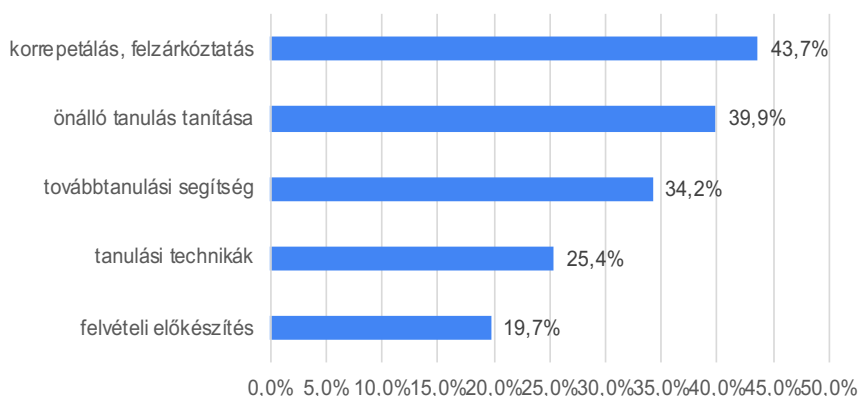
15. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők munkához való viszonya.
(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

A támogatásuk lehetséges módozatai és igényeik

Oktatási mutatóik és jövőképük harmonizálásához a kutatás három téma köré csoportosítva tárta fel azokat a hiánytartalmakat, melyek speciális életkörülményeikből adódóan szükségesek: tanulástámogatás, lehetséges tehetségterületek és hiánypótló tartalmak.

Tanulástámogatás

A kérdéskör fókuszában az oktatásban elért sikeresség támogatása áll, direkt vagy indirekt módon segítve a tanulási folyamatokat. Legnagyobb arányban, csaknem minden második gyermek (43,7%) a felzárkóztatást igényli, első három helyen a matematika, az idegen nyelv és a történelem területén. Tanulási körülményeik és a nevelők, pedagógusok korlátozott kapacitása miatt szeretnének minél hatékonyabban önállóan tanulni, amelynek megsegítését tízből minden 4. gyermek jelölte. Tanulmányaik és legmagasabb iskolai végzettségük pozitív jövőképét erősíti, hogy minden harmadik gyermek igényel támogatást a továbbtanuláshoz, ami az iskolaválasztási lehetőségek megismerése mellett egyben azt is jelentheti, hogy minden harmadik gyermeknek szándékában áll a továbbtanulás (16. ábra). Összességében 97% szeretne a tanulásban segítséget kapni, azaz szeretne tanulni, jobban tanulni vagy továbbtanulni. Az egyéni válaszok száma a három kategória közül ugyan itt a legmagasabb (3,3%), de többségében éppen a tanulást kérdőjelezi meg, mint például „nem akrok tanulni”.

16. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők tanulási támogatásban jelzett támogatói igényei. (Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

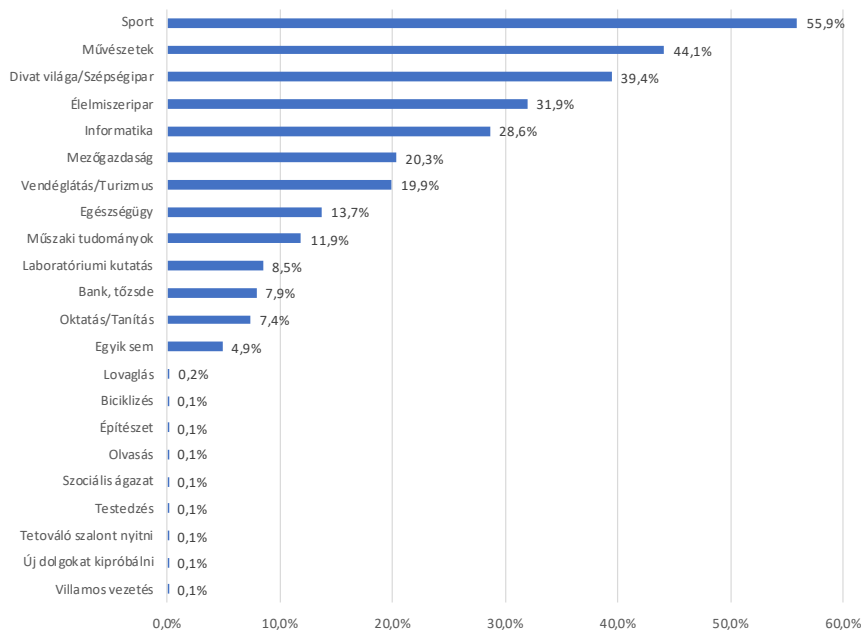
Lehetséges tehetségterületek

A hátrányos helyzetű tanulókat támogató programok egyre nagyobb számban próbálnak esélyt teremteni, melyek kompenzáló hatása kiemelt, de a gyermekotthonok ingerekben szegényebb környezeti feltételei következtében előtérbe kell helyezni az egyéni sajátosságok mentén feltérképezhető képességeik és gyengeségek felfedésének és fejlesztésének megismerését. A GA kutatás ezt az egyéni érdeklődési kör és a szabadidős elfoglaltság mentén vizsgálta.

A gyermekek saját érdeklődését vizsgáló kérdésre – *„Mi az, ami különösen érdekel téged? Bármit beírhatsz, amivel bármikor szívesen foglalkoznál”* (17. ábra) – többségében a sport (55,9%), a művészeti (44,1%) területek és a divat-/szépségipar világát (39,4%) jelölték. Negyedik leggyakrabban az élelmiszeripari területet (pl. cukrászmesterség), majd az informatika világát jelölték, melyben a gyermekek kicsivel több mint egynegyede foglalkozna bármikor szívesen vele (28,6%). Csaknem minden ötödik gyermek mutat érdeklődést a mezőgazdasággal és a vendéglátással kapcsolatos területek iránt (pl. kertészkedés, szállodaipar). Az egyéni válaszok tekintetében sok esetben megjelenik valamilyen sporttevékenység (pl. lovaglás, testedzés, bicikli), vagy egészen konkrét szakmához kapcsolódó tevékenységgel (pl. a „tetováló szalont nyitni”, „villamosvezetés”, „burkolás”). Szabadidős tevékenységükben dominál az online közösségi médiahasználat (Facebook, Instagram), ami mellett, hogy generációs „sajátosság”, árulkodik arról is, hogy rendelkeznek online térben való eszközhozzáféréssel, és azt használják is. Kérdés, hogy milyen formában, felügyelettel vagy anélkül. Az online és offline tér, mint vágyott és valós világ, sok esetben elkülönülve rejthet fokozott veszélyeket számukra, és szükségessé teszi az online térben való felelős magatartásra, tudatos használatra, a veszélyek felismerésére és kezelésére vonatkozó tartalmakat. Egyben lehetőséget is teremtenek a tartalmak online felületen történő átadására, melynek igénye (részben a pandémia következtében is) egyre fokozottabb van jelen.

További kedvelt szabadidős tevékenységük a filmezés, mozi, a pihenés és a barátokkal együttes időöltés mellett a sport, mely az érdeklődési területek esetében az élen állt. Bár az érdeklődési térkép feltárása elsősorban az egyéni jellemzők mentén lehetséges, és lehet igazán eredményes (melyet e kutatás nem tett lehetővé), de válaszaik mindenképpen megerősítik azt a feltételezést, miszerint szükségük van az ezek mentén megfogalmazott programok és ingerekben gazdagabb környezeti feltételek megvalósítására. Összesítve, a sport, a művészetek, valamint a divat- és szépségipar keltik fel leginkább érdeklődésüket, de indokolt az

online térben való médiatudatosság és a veszélyek/lehetőségek megismertetése is.

17. ábra: A gyermekotthonokban nevelkedők érdeklődési körei.
(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

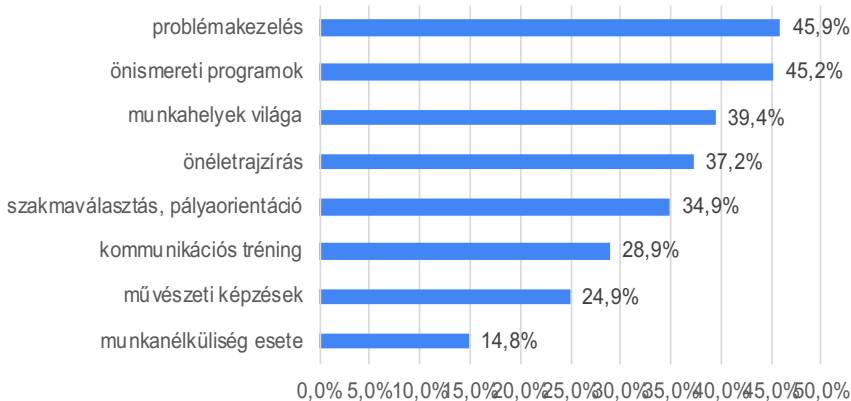
Hiánypótló tartalmak

A gyermekotthonban nevelkedő gyermekek részére speciális megsegítésre is szükség van, elsősorban a családi minta hiánya vagy nem megfelelő mődjá miatt.²⁶ A családi rítusok és szokások megismerésének elmaradásán túl nem kapnak vagy nem jó mintát kapnak például a problémák megoldására vagy a konfliktusok kezelésére. Önértékelésükbe beépítik szüleik „hibáit”,²⁷ érzelmi és értelmi hiányosságaik következményeként magatartászavarok nehezítik beilleszkedésüket.²⁸

²⁶ Szennai Dóra (2022): A gyermekvédelmi szakellátás rendszerében a gyermekotthonokban nevelkedők életútja és viselkedés-mintázatának háttere. *Polymatheia Művelődés- és neveléstörténeti folyóirat*, 2022.1-2. sz. 153-167. DOI 10.51455/Polymatheia.2022.1-2.09

²⁷ Dr. Kálmánchey Márta (2008b): i. m.

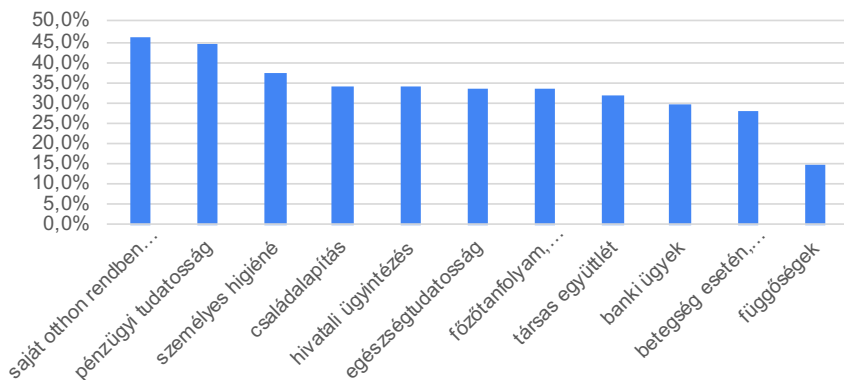
²⁸ Gyarmathy Éva (2010): *Hátrányban az előny*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest.

18. ábra: Miben igényelnek támogatást a gyermekotthonokban nevelkedők?
(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

Majdnem minden második gyermek igényel problémakezelésben, önismeretben segítséget, ezen túlmenően jövőképük megvalósításához közel 40%-uk szükségesnek tartja a munkahelyek világáról, az önéletrajzírásról, valamint szakmaválasztásról szóló képzéseket. Önálló életük kialakításához (19. ábra) pedig igényük van olyan alapvető ismeretekre is, mint a saját otthon rendben tartása vagy a személyes higiéné, melyekben olyan „egyszerű” tartalmakra is gondolhatunk, mint például, hogy hogyan tároljuk a tisztítószereket, az élelmiszereket, mi kerül a kamrába és mi a hűtőszekrénybe (20. ábra). A negyedik leggyakrabban említett kategória a családalapítás, amelyre minden harmadik gyermek szeretne jó mintát kapni (34%), mert jövőjüket többségében saját családban, gyerekekkel képzelik el (1. ábra). Legkevésbé (14,5%) a függőségek kezelésére vonatkozó tájékoztatást igénylik, amelyben elsősorban preventív tartalmak kerültek nevesítésre. Az egyéni válaszok (18 db, 1,7%) jellemzően igazi elhivatottságot sugárzó (például a korábban már többször megjelent egyéni válasz: *lovaglás*) vagy inkább vicces megfogalmazások, mint például *„egy cigi és egy kávé”*. Énképük formálásában fontos szerepe van, hogy a programok ne pusztán „gyermekotthonos gyermekek” részére kerüljenek felépítésre, hanem inkluzív környezetben is megvalósíthatóvá váljanak, amire egy befogadó²⁹ iskolai környezet adhatna lehetőséget.

²⁹ Bárdossy Ildikó (2006): A befogadó iskola és környezete. *Új Pedagógiai Szemle*, 56. évf. 3. sz. 35–45. <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00101/2006-03-ta-Bardossy-Befogado.html> (letöltés dátuma: 2021. 12. 11.).

19. ábra: Miben igényelnek támogatást a gyermekotthonokban nevelkedők a mindennapi élet során?

(Forrás: GA kutatás alapján, saját szerkesztés.)

Összefoglalás

A kutatás felhívja a figyelmet arra, hogy a gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek hátrányai hatványozottabban jelennek meg oktatási mutatóikban, mind a gyermekvédelmi szakellátó rendszerben nevelkedő gyermekek összesített mutatóihoz, mind az országos adatokhoz viszonyítva. Oktatási részvételük, továbbtanulási terveik, előre prognosztizálható legmagasabb iskolai végzettségük egyaránt jelentősen az országos átlag alatt marad. A többségük túlkorosan az alapképzésben vesz részt. Osztályisméltléseik száma magasán meghaladja az országos átlagot, ami a lemorzsolódás veszélyére figyelmeztet. Akik eljutnak középiskolába, azok többségében szakképző-iskolába és szakiskolába járnak, felsőfokú oktatásban való jelenlétük egészen minimális (0,9%) az országos átlaghoz képest (14,9%). Tankötelezettségük ellenére a negyedik leggyakrabban említett kategória náluk a „nem járok iskolába”, a kimaradók többsége (67,6%) kiskorú (16–17 éves). A lemorzsolódás esetükben kiemelt figyelmet igényel. A tantárgyak tekintetében a matematika, az idegen nyelv és a történelem, a tanulástechnikák területén az önálló tanulás tanítása, a felvételi előkészítés, a munkahelyek világa, valamint a pénzügyi tudatosság témában igényelnek kiegészítő segítséget. Tehetségük támogatása – az érdeklődési kör és szabadidős elfoglaltság mentén vizsgálva – a sport, az informatika és a művészetek területén mutatkozik dominánsan, mellyel bármikor szívesen foglalkoznak és értékelik saját teljesítményüket jónak. Az online közösségi térben többségében jelen vannak, szabadidejükben a Facebook és az Instagram használata dominál. Önmagukban és a világban való bizonytalanságuk miatt kiemelten

fontos a gyermekotthonokban nevelkedők digitális védelme is, ami fokozottan szükségessé teszi a digitális médiatudatosság tanítását. Szociális körülményeik és esélyeik elmaradnak a családokban nevelkedőké- től, sérült önképük a felzárkóztatás és a tehetségtámogatás mellett olyan tartalmakkal való kiegészítést is szükségessé tesz, melyek önértékelésüket és beilleszkedésüket segíthetik elő. Ilyen például a problémakezelés, az önismereti programok, valamint a családban (akár vér szerinti, akár fogadott) nevelkedő gyermek számára mintaként másolható ismeretek, mint például a saját otthon rendben tartása, a személyes higiéné vagy a családalapítás kérdésköre. A függőségek tekintetében igénylik a legkevesebb tájékoztatást, amelynek lehetséges oka az erről szóló más forrásokból megszerzett ismeret vagy az a belső elhatározásuk, hogy képesek lesznek önálló, független életet élni. Tanuláshoz és munkához való viszonyuk inkább pozitív, jellemzően tanulni vagy tanulni és dolgozni szeretnének (67%), amiben a legnagyobb motiváció nem a pénzkereset. A tanulást a későbbi jobb munkaerőpiaci esélyek miatt tartják inkább fontosnak, a pénzkereset miatt kevesebb mint egynegyedük (23,6%) vállalna munkát. Jövőképüket tanulmányaik, munkájuk, szociális beilleszkedésük terén alapvetően pozitívan látják. Nagyon határozottan terveznek saját otthont, amelyet rendben kívánnak tartani. Szeretnének pénzügyileg tudatosan a saját lábukon megállni, melyhez a jó megjelenés (személyes higiéné) fontos, és minden közülük harmadik gyermek saját családot tervez alapítani. A kutatás egyik fontos megállapítása az oktatásban való jelenlegi részvételük, a továbbtanulási terveik és az elérni kívánt végzettségük közötti inkonzisztencia, ami legdominánsabban a középfokú képzésben kiugró, és ott van fontos szerepe (pl. a korai iskolaelhagyás megelőzésének támogatásában). A kutatás megállapítja, hogy megfogalmazott pozitív jövőképük és jelenlegi tanulmányaik mentén vizsgált lehetséges végzettségi kimeneteik távol állnak egymástól, jövőképük oktatási területen nem reális. Otthonba kerülésük, a családtól való elszakadás jellemzően rajtuk kívül álló okok következményei, melyek mindennapi küzdelmeik mellett mentálisan is nagy terheket ró rájuk. A kutatás kifejezett célja, hogy a különösen nehéz sorsú gyermekek megbélyegzés helyett értő megközelítést kapjanak iskolai közösségükben, ami életútjukban mind társadalmi, mind gazdasági szempontok szerint kiemelten meghatározó. A gyermekek felé elfogadással és megértéssel közelítve, ingerekben gazdag környezeti feltételek biztosításával, hiánypótló tartalmak és egyéni figyelem mentén lehetőség nyílik a képességek megismerésére és fejlesztésére, ami hozzájárulhat iskolai eredményességük, továbbtanulási mutatóik, pályaválasztásuk és munkavállalásuk sikeréhez.

Társadalmi érdek, hogy egymás felé fordulva teremtsünk elfogadó közösséget számukra, és gazdasági érdek, hogy felelős munkavállalóként önálló életet tudjanak élni. A kutatás egyik fő üzenete, hogy a gyermekek múltban megélt traumái, jelenlegi körülményei és oktatási részvétele ellenére, bíznak egy jó (jobb) jövőben. E belső hitet megragadva kötelességünk támogatni őket ebben.